

**Recenzija par sabiedriskā pasūtījuma raidījumiem:
sižetu sēriju “Es un mēs”, priekšvēlēšanu diskusijas “Eiropa. Vēlēšanas 2019”, priekšvēlēšanu
prāta spēle “Eiropas jautājums”.**

**1. Sižetu sērija “Es un mēs” TV3 ziņu raidījuma speciālā pielikumā (27.aprīlī, 4.maijā,
11.maijā, 18.maijā)¹**

Četru sižetu cikla “ES un mēs” TV3 ziņās mērķis atbilstoši koncepcijai bija atspoguļot kā Eiropas parlamenta (turpmāk – EP) un Eiropas Savienības (turpmāk – ES) darbība jau ietekmē un var ietekmēt nākotnē konkrētu Latvijas iedzīvotāju ikdienu, tādējādi motivējot palielināt pilsoņu aktivitāti dalībai vēlēšanās.

Sižetam tika izvēlēts debašu formāts. Debatēm tika izvēlētas konkrētas tēmas (un no tām izrietoši jautājumi):

- lauksaimniecība un infrastruktūra - ar ES atbalstu saistīti jautājumi – atbalsts lauksaimniecībai, ES fondu finansējums ceļiem un daudziem citiem atbalsta pasākumiem;
- brīva darbaspēka kustība, izglītība un “Brexit”, lai runātu par plašo emigrāciju un, ņemot vērā populārāko Latvijas aizbraucēju galamērķi, arī par Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES;
- drošība – plašs jautājumu loks – no bēgļu krīzes un terorisma draudiem, līdz kibernetiskai un vēlēšanu ietekmēšanas mēģinājumiem;
- ES vienotais tirgus – jautājumi, kas skar uzņēmējdarbības nākotni Latvijā, ierobežojumi un atvieglojumi.

Tēmas nozīmīgas, aptver plašu jautājumu loku. Diskutējams ir samērīguma princips (sižeta laiks vs tēmas apjoms): vai viena sižeta ierobežotajā laikā ir iespējams kvalitatīvi debatēt par tik apjomīgu jautājumu loku, kāds tika piedāvāts. Auditorijai bez iepriekšējas sagatavotības patstāvīgi ir grūti sekot līdzi un novērtēt debašu dalībnieku atbildes. Faktiski partiju kandidātiem ir iespēja izteikt partiju programmās ietvertās deklaratīvās frāzes par mērķu sasniegšanu bez rīcības izskaidrojuma, kā izvirzīto mērķi panākt. “Solījums strādāt” konkrētajā jomā nedod pamatu uzskatīt, ka kandidāts ir kvalificēts darbam EP. Kopumā koncepcijā piedāvātās tēmas tika apskatītas, taču ne visi tēmā iekļautie jautājumi, kas pats par sevi nebūtu trūkums, ņemot vērā sižeta ierobežojumu laikā. Konkrētāka, saturā šaurāka tēma, precīzi jautājumi par EP iespējamo deputātu darbību, raidījuma vadītāja precīza ekspertīze deputāta atbildei, manuprāt, dotu kvalitatīvāku pienesumu auditorijai kandidāta novērtēšanā debašu formāta raidījumā, izpratnei par EP darbību kopumā un par to, kāpēc vēlētajam ir nozīmīga loma EP deputātu izvēlē.

Izpildot līdzdalības kritēriju, piedalīties tika aicināti visu Centrālā vēlēšanu komisijā reģistrēto 2019.gada vēlēšanu partiju sarakstu pārstāvji. Debašu tēmu izlozējot, dalībniekiem tika nodrošināta vienlīdzība debatēt par dažādām ES parlamenta darbības jomām un to ietekmi uz Latvijas iedzīvotāju ikdienu. Debašu dalībnieku skaits bija optimāls sižeta laika ietvaram, lai dalībnieki varētu vienlīdzīgi izmantot iespēju izteikties par uzdoto jautājumu. Būtu bijis vēlams īsi sniegt informāciju par debašu dalībnieku pārstāvēto partiju līdzšinējo pieredzi EP, ja tāda ir bijusi. Formulējot jautājumu, būtu bijis vēlams lūgt atšķirīgas atbildes no kandidātiem (partijām), kuri ir pārstāvējuši Latviju EP un kuriem jau ir bijusi iespēja strādāt uzdotā jautājuma kontekstā, tādējādi auditorijai dodot iespēju ne tikai analizēt kandidātu nākotnes solījumus, bet arī novērtēt jau EP paveikto.

Debašu vadīšanas forma atbilstoši sižeta iecerei bija novitāte - debates vadīja TV3 žurnālisti (Jānis Zvērs, Monta Jakovela, Ilze Vēbere, Ivo Butkevičs), bet savus jautājumus uzdeva sabiedrības

¹ Recenzijā ietverts vispārējs diskusijas vērtējums. Nepieciešamības gadījumā par atsevišķu diskusiju norisi detalizētāk ir iespēja saņemt eksperta viedokli klātienē.

pārstāvji (zemessargs TV3 ziņu korespondents Artūrs Špaks, topošā mediķe Viktorija Kutuzova, lauksaimnieks Valters Bruss, uzņēmējs Jānis Ošleja), kas profesionāli (arī sabiedriski) ir iesaistīti debašu tēmu jomās. Raksturojot sižeta vadīšanas formu – žurnālists un sabiedrības pārstāvis, pirmkārt, jāatzīmē ieguvumi. Piesaistot sabiedrības pārstāvi, auditorijai tiek dots vēstījums par to, ka šie jautājumi interesē ne tikai politiķus, politikas vērotājus un mediju pārstāvjus, bet arī cilvēkus, kas dzīvo līdzās. Otrkārt, par sabiedrības pārstāvi tiek sniegta informācija, ka jautājumu uzstādītājs orientējas (būtu jāorientējas) debašu tēmā pietiekošā līmenī, lai aktīvi varētu debates komentēt, tādējādi parādot, novērtējot kandidātu izpratni par tēmu un analizējot partijas (vai deputāta kandidāta) priekšvēlēšanu programmas piedāvājuma kvalitāti.

Varētu izvirzīt jautājumu, kā tika izvēlēts “sabiedrības pārstāvis”, jo šī debašu dalībnieka kvalitātes (profesionālā pieredze, spēja publisku izteikt viedokli un ātri reaģēt uz partiju kandidātu izteikumiem, iespējams, nepatiesu informāciju vai personīgiem apvainojumiem utt.) ir būtisks faktors debašu profesionālā norisē. Otrkārt, svarīgi būtu debatēt tikai par tiem jautājumiem, kas ir EP kompetencē, nevis par Latvijas iekšpolitikas aktualitātēm (budžeta politiku, iedzīvotāju emigrāciju, sociālo politiku utt.) vai partiju, kandidātu ideoloģiskajām nostādnēm ne ES kontekstā. Piemēram, debašu raidījumā, kurā jautājumus uzdeva jaunā ārste Viktorija Kutuzova, manuprāt, raidījuma laikā “EP dimensija” vairākkārtīgi tika pazaudēta vai arī debatēts vispārīgi, bez konkrēta rīcības piedāvājuma darbībai EP no deputātu kandidātu puses (nevar noliegt Brexit aktualitāti, bet svarīgi būtu bijis precīzi uzdot jautājumu tā, lai kandidāti varētu (vai nevarētu) izklāstīt savas darbības EP redzējumu tieši Brexit kontekstā). Varētu teikt, ka arī deputātu kandidāta nespēja izklāstīt savu piedāvājumu “EP dimensijā” ir rezultāts, kas informē auditoriju un rada izvēles kritērijus vēlēšanām, taču jāņem vērā, ka vēl joprojām Latvijas sabiedrība nav pietiekami kompetenta par EP darbību, parlamentāriešu kompetenci. Vēlētāja izvēli var noteikt kandidāta “retorikas triks”- iekšpolitikas problēmas akcentēšana un piedāvājums to risināt, nevis piedāvājums darbībai EP, lai aizstāvētu Latvijas (reģiona) intereses. Auditorijas izpratnes palielināšanai svarīgi būtu bijis ievērot debašu norises principu – sabiedrības pārstāvis uzdod jautājumu un komentē kandidātu atbildes, debašu vadītāji-žurnālisti stingri uzraudzītu debašu norises “rāmi” – atbilde, komentārs pieļaujams tikai par uzdoto jautājumu. Nedrīkstētu pieļaut atklātu konfrontāciju, minējumu izteikšanu par kandidātu rīcību “kas būtu, ja būtu” formā (sižetā kandidāts K.Šadurskis par R.Ločmeli-Luņovu izteica retorisku jautājumu un apgalvojumu, kurā pusē kara gadījumā viņa nostātos). Sižeta ierobežotajā laikā ir grūti pilnībā iesaistīt sabiedrības pārstāvi debates uzturēšanā un atbilžu kritiskā vērtēšanā. Sižeta noslēgumā, manuprāt, būtu bijis svarīgi žurnālistam (ekspertam) dot īsu debašu novērtējumu, iespējams pat vizuāli interesantā, grafiskā noformējumā par katra kandidāta atbildēm.

Debašu norises vieta tika izvēlēta kā “auditorijai tuva, ikdienas norišu vieta” atbilstoši sižeta nosaukumam “Es un mēs”, tātad debates norit tepat līdzās, mums visiem kopā esot, taču vizuāli, manuprāt, telpa nepapildināja sižeta saturu, bet gan tieši pretēji – tā bija sadrumstalota, TV sižeta fonam neinteresanta, “nedzīva” (pat izmantotā muzeja telpa, manuprāt, nebija vizuāli uztverama TV sižeta kopainā, bet izskatījās mākslīgi veidota tieši uz debašu brīdi; debates pie galda ar ūdensglāzēm neradīja spraiguma un dalībnieku ieinteresētības atmosfēru, bet gan “kārtējās sēdes” gurdenumu). Sprotams, ka “ieinteresētība debašu tematikā”, reakcija uz jautājumiem, atbilžu sniegšanas veids ir kandidātu personības atspoguļojums, kas ir nodots vēlētāju vērtēšanai, bet, manuprāt, būtu vēlams palielināt debašu dinamiku, tādējādi palielinot kandidātu slodzi un nepieļaujot kandidātiem diktēt debašu tempu un struktūru.

Ar sižetu sēriju “ES un mēs” kanālā TV3 tika plānots sasniegt plašu auditoriju un tika izmantotas dažādas metodes. Speciāla pašreklāma kanāla TV3 ēterā par debatēm un izvēlēto sabiedrības pārstāvi, kas uzdos jautājumu, sagatavoja auditoriju debašu tematikai, radīja interesi. Sižeti ievietošana video platformā TVplay.lv un portāla Skaties.lv īpaši Eiropa Parlamenta vēlēšanām izveidotā sadaļā, nodrošināja vēl plašāku auditorijas sasniedzamību.

Rezumējot par recenzējamā sižeta galveno mērķu - vēlētāju aktivitātes un motivēšanas palielināšana - sasniegšanu, var secināt, ka debašu formas novitāte, iesaistot sabiedrības pārstāvi, manuprāt, palielināja auditorijas uzmanību pirmsvēlēšanu procesam. Debašu “Es un mēs” vēstījums – ikviena līdzdalība ir svarīga, ikviens var panākt izmaiņas līdzdarbojoties, atbilstoši sižeta laika ietvariem, manuprāt, tika sniegts. Kā iepriekš tika minēts, manuprāt, efektīvāk būtu bijis sašaurināt tēmu loku, diskusijai izvirzīt tikai EP kompetences jautājumus, lai precīzāk un kvalitatīvāk varētu sniegt ekspertīzi par dalībnieku viedokļiem un partiju programmu uzstādījumiem EP vēlēšanu kontekstā.

2. Priekšvēlēšanu diskusijas “Eiropa. Vēlēšanas 2019”² LNT Ziņu dienesta rīta raidījumā “900 sekundes”

Raidījuma mērķis - informēt sabiedrību par partiju programmām un kandidātiem rīta ziņu ietvaros.

Izpildīts līdzdalības kritērijs – visu Centrālās vēlēšanu komisijā reģistrēto sarakstu pārstāvjiem bija iespēja diskutēt un uzdot jautājumus konkurentiem par vēlēšanu solījumiem un prioritārajiem darbiem Eiropas Parlamentā.

4 debates tika pārraidītas tiešraidē, LNT rīta ziņu raidījuma “900 sekundes” ietvaros, studijas noformējums atbilstošs raidījuma formātam, “svaigs un aktīvs”, nav pārsātināti nopietns un nogurdinošs, raidījuma vadītājs nodrošina aktīvu, ieinteresētu pušu diskusiju.

Vērtējot raidījuma struktūru, diskusijas organizēšanu, jāsecina, ka tika izmantoti visi TV formātam pieejamie līdzekļi, lai auditorija saņemtu precīzu un pēc iespējas plašāku informāciju: diskusijas pamatā tiek likta tēze no konkrētas partijas priekšvēlēšanu programmas, tēze tiek rakstiskā formā parādīta uz ekrāna, diskusijas dalībniekam jāpamato tēzē izvirzītā mērķa/pirmsvēlēšanu solījuma sasniegšanas plāns (likumprojekts/rīcība), savukārt pārējiem diskusijas dalībniekiem ir iespēja izteikt viedokli par šāda mērķa, solījuma pamatotību. Diskusijas mērķa sasniegšanai - patiesas informācijas sniegšana par partiju programmu uzstādījumiem un iespējām tos īstenot – tas ir viens no galvenajiem nosacījumiem.

Vēsturiski pirmsvēlēšanu TV diskusiju formātam izšķirošā kvalitāte ir bijusi (vai nebijusi) diskusijas vadītāja spējai (vai nespējai) īsi komentēt atbildi, pirmkārt, norādot, vai solījums/izvirzītais mērķis/ pieteiktā prioritāte ir EP kompetencē, vai tas ir Latvijas iekšpolitikas jautājums, kuru nekādi nevar risināt EP, otrkārt, liekot kandidātiem atbildēt konkrēti (piedāvājot konkrētu rīcību, precīzu komentāru). Galvenais uzdevums šāda formāta raidījumam ir sniegt sabiedrībai patiesu, uz faktiem/tiesību aktiem balstītu informāciju par EP darbību, atklāt partiju programmu atbilstību/neatbilstību EP vēlēšanu būtībai un kandidātu kompetenci/nekompētenci par EP darbību. Raidījuma vadītāju labā sagatavotība un spēja ātri reaģēt lika kandidātiem parādīt/pierādīt ne tikai kompetenci/nekompētenci un zināšanas/nezināšanu EP kontekstā, bet topošam EP politiķim nepieļaujamas ideoloģiskas nostādnes un diskusijas kultūru (piem., E.Graudiņa “Rīcības partija” izteikums: “nosplauties uz cilvēktiesībām” u.tml.) Recenzējamais raidījums parāda satura un diskusijas norises kvalitātes pieaugumu tieši šajā aspektā – precīzu komentējamo saturisko subjektu (partiju programmas tēzi), komentāru iespēju konkurentam (īpaši nozīmīgi ir kandidātu ar EP pieredzi faktos un normatīvos balstīti komentāri), diskusijas vadītāju profesionālu vadības stilu. Jāpiebilst, ka arī šajā gadījumā ir iespējams, ka auditorijai ir grūti noturēt uzmanību visu diskusijas laiku, jo diskusijas temps ir ļoti ātrs, bet tas ir saprotams, ņemot vērā raidījuma laika ietvarus. Atsevišķos gadījumos diskusijas dalībnieku – partiju kandidātu profesionalitāte un pieredze ietekmē diskusijas rezultātu. Nepieciešamības gadījumā ir iespēja noskatīties diskusiju atkārtojumā.

² Recenzijā ietverts vispārējs diskusijas vērtējums. Nepieciešamības gadījumā par atsevišķu diskusiju norisi detalizētāk ir iespēja saņemt eksperta viedokli klātienē.

3. “Eiropa. Vēlēšanas 2019” partiju un to kandidātu izvērtējums LNT Ziņu raidījumā 20:00

Raidījumu mērķis - izvērtēt politisko spēku pieredzi, partiju sarakstu kandidātus un programmu piedāvājumus Eiropas Parlamenta vēlēšanām, vērtējumu sniedzot caur 15 gadu vēstures prizmu, kopš Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts. Kā norādīts Konceptijā vēlētajiem šāds saturs palīdzētu spriest kopsakarībās un izdarīt secinājumus par politiķu piedāvājumu ilgtspēju. Raidījuma uzstādījums ir izvērtēt politiskā spēka vēsturi, kandidātu līdzšinējo pieredzi un paveikto, saturā nozīmīgu lomu atvēlot arī ziņu arhīvu materiāliem.

Sižetu sērijas demonstrēšana notika LNT Ziņu raidījuma ietvaros 20:00 ietvaros periodā no 23. aprīļa līdz 23.maijam.

Studijas noformējums un kopējais koncepts - līdzīgs kā LNT ziņu dienesta rīta raidījumā (sk. 3.lpp.)

Diskusijas kvalitāte ir raidījuma satura sagatavošanā – plaša informācija, partiju un atsevišķu kandidātu detalizēts darbības novērtējums ilgtermiņā. Šāda veida informācijas pasniegšana un diskusijas ietvars ir ļoti būtisks, lai sabiedrība būtu informēta patiesi un pilnīgi. Raidījumā sniegtā informācija kā rezultāts pilnībā atbilst Konceptijā izvirzītajam mērķim. Rīta diskusiju raidījumi kopā ar partiju un kandidātu izvērtējumu vakara ziņu raidījumā veido vienotu informācijas bāzi, kas aptver galvenos vēlētajū interesējošos aspektus – partiju iepriekšējās darbība EP novērtējums (ja tāda ir), partiju piedāvājumi to programmās, kandidātu atbilstība, pieredze, diskusijas kultūra.

4. Priekšvēlēšanu prāta spēle “Eiropas jautājums” TV3 kanālā 20.maijā

Spēles mērķis - izklaidējošā, informatīvā, izzinošā un saistošā veidā iepazīstināt skatītājus ar Eiropas Savienības vērtībām, politisko partiju piedāvājumiem un partiju kandidātiem, kā arī kandidātu spēju strādāt komandā. Mērķis izprotams un pamatots, lai palielinātu interesi par ES jautājumiem, sekmētu pilsoņu motivāciju piedalīties vēlēšanās, kā arī izglītotu sabiedrību par ES jautājumiem, tādējādi veidojot pozitīvu piederības sajūtu ES kopienai.

Spēles saturs (jautājumi un atbildes) plaši, izzinoši, precīzi ES vēlēšanu kontekstam. Manuprāt, attiecīga sagatavotības līmeņa auditorijai interesanti, aizraujoši. Spēles formāts nav domāts tai auditorijas daļai, kurai interesē partiju programmu kvalitātes un kandidātu spēja uzrunāt sabiedrību, jo spēles laikā netika sniegta informācija par pretendentiem un partiju programmām, kas nav šī formāta uzdevums. Pozitīvi vērtējama iespēja dzirdēt kandidātu apspriešanos pirms atbilžu sniegšanas.

Spēles formāts sabiedrības uzrunāšanai, informēšanai un motivēšanai priekšvēlēšanu laikā atšķirībā no citiem raidījumu formātiem sniedz informāciju par ES un EP, par Latvijas vietu ES, sasniegumiem, iespējām, tādējādi motivējot sabiedrību iesaistīties, radot piederības sajūtu, bet galvenais – radot pozitīvu priekšvēlēšanas situācijas, norises tēlu. Parādot smaidīgus, aktīvus, kolēģiem labvēlīgus partiju kandidātus, manuprāt, tiek noņemta (cik viena raidījuma ietvaros tas ir iespējams) vispārīgā negatīvā attieksme pret vēlēšanu procesu, sabiedrībā kultivētajiem uzstādījumiem – “visi politiķi nezinoši blēži”, “visu nolemj Eiropa”, “mēs tikpat neko nevaram mainīt” utt.

Līdzdalības kritērijs tika izpildīts – tika aicināti piedalīties visu Centrālā vēlēšanu komisijā reģistrēto sarakstu pārstāvji, nosakot būtisku kritēriju, ka tiesības spēlēt piedalīties ir tiem

kandidātiem, kuri vēlēšanu sarakstos reģistrēti ar pirmo, otro un trešo kārtas numuru.

Vadītāja Edija Boša izvēle vērtējama pozitīvi – spēles laikā tika nodrošināta pozitīva komunikācija, nezaudēts ritms un spraigums, nodrošināta vienlīdzīga attieksme pret visiem spēles dalībniekiem. Komentāri pareizajām atbildēm tika doti saturiski plašāki, perfekti ievērojot spēles laika grafiku.

Vērtējot priekšvēlēšanu spēli kā jaunu priekšvēlēšanu raidījuma formātu, nevilšus gribas salīdzināt tā norisi ar spēli “Gudrs vēl gudrāks” sabiedriskajā televīzijā. Manuprāt, lielāks ieguvums un spraigums būtu bijis, ja tehniskais risinājums piedāvātu apskatīt, vērtēt komandu atbildes uz jautājumiem uzreiz un nevis iegūto punktu saraksta veidā. Auditorija nevar izsekot katras komandas sniegunam, tikai redzot iegūtos punktus. Partiju kandidātu sniegumu, viņu zināšanas/nezināšanas labāk varētu novērtēt, uzreiz piedāvājot redzēt sniegto atbilžu variantus (ja vien tehniski tas bija iespējams un neradīja papildus raidījuma izmaksas).

Lai sasniegtu plānoto mērķi, proti, piesaistīt maksimāli lielu auditoriju, spēle tika rādīta gan kanālā TV3, 20.maijā skatītākajā laika zonā plkst. 21:00, gan televīzijā, gan video platformā TVPlay un portālā Skaties.lv, kā arī fragmentu veidā minēto platformu sociālo tīklu kontos. Pozitīvi vērtējams, ka līdztekus spēles demonstrēšanai televīzijas ēterā, bija plānots dot iespēju arī auditorijai internetā, izveidojot testu, kas tiktu ievietots speciāli Eiropas Parlamenta vēlēšanām izveidotā vietnē Skaties.lv, kurā skatītājiem bija iespēja pārbaudīt savas zināšanas, atbildot uz jautājumiem, uz kuriem spēlē bija jāatbild arī politiķiem. Kā norādīju iepriekš, zināšanas par EP auditorijā Latvijā ir nepietiekamas, lai kvalitatīvi varētu izdarīt izvēli par politiskā spēka/kandidāta izvēli darbībai EP, tāpēc spēles formāts un papildus iespējas apgūt EP darbības pamatprincipus ir vērtējami pozitīvi.

Rezumējot jāsecina, priekšvēlēšanu raidījuma spēles formāts, saturs un norise ir devis izvīzītā mērķa rezultātu: plašu auditorijas izglītošanu ES jautājumos, līdzdalības iespēju, pārbaudot zināšanas, sekmējot pozitīvu attieksmi pret vēlēšanu procesu kopumā, un motivāciju vēlētājiem piedalīties EP vēlēšanās, kas, manuprāt, ir būtiskākais rezultāts.

Recenzente
Solvita Vība

2019.gada 20.decembrī